

Motion till riksdagen

1988/89:Ub276

av Larz Johansson m. fl. (c)

Grundskolan och gymnasieskolan

I vår partimotion om utbildningspolitiken har vi redogjort för centerns syn på de övergripande principiella frågorna inom skolväsendet. I denna kommittémotion kommer vi att granska regeringens budgetproposition, bilaga 10, anslag för anslag och redovisa våra motförslag. Vi kommer också att redovisa erforderliga resurser för genomförande av förslagen.

Årets budgetproposition för skolområdet har utlöst en befogad svekdebatt. Inte bara därför att regeringen föreslår en ny besparing för grundskolan om 167 milj kr utan därför att förväntningarna var högt ställda på att det nu skulle ske stora förbättringar på skolområdet. Dessa förväntningar grundades bl a på det tal som statsministern höll inför den senaste socialdemokratiska partikongressen och på de löften som ställdes ut under valrörelsen. Men därav blev intet!

I stället kan man konstatera att, utöver de nämnda 167 milj kr, också gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen drabbats av motsvarande nedskärningar. Löftena om en plats i gymnasieskolan för alla ungdomar under 20 år har regeringen helt sprungit ifrån, och när det gäller försöksverksamheten med en moderniserad yrkesutbildning så låter man parterna på arbetsmarknaden i realiteten bestämma vilken utbildning som skall tillåtas att starta. Kort sagt, det finns god grund för den kritik som regeringen nu utsätts för.

Särskilt oroande tycker vi det är att utbildningspolitiska och pedagogiska hänsyn allt oftare får ge vika för snävt budgettekniska argument. Ökad effektivitet och rationaliseringsvinster har blivit honnörsord i skoldebatten i stället för ord som bildning, kulturarv och humanism. Sverige är ett rikt land som måste ha råd att ge sina barn och ungdomar en god utbildning. Undervisningen skall ske i lokaler som erbjuder en bra arbetsmiljö. Läraryrket måste vara ett attraktivt yrke som har förmågan att locka till sig välutbildade ungdomar för sin rekrytering. Därför måste den negativa, sparinriktade trenden brytas.

Centern har en annan syn på utbildning. Vi betraktar den som en lönsam framtidsinvestering som måste ges högsta prioritet i samhällsbyggandet. Centern står för alternativet i svensk utbildningspolitik.

Fortbildning av grundskolans lärare

I samband med föregående års budgetproposition redovisade vi vår principiella syn på behoven av och inriktning för fortbildningen av grundskolans lärare. Beklagligtvis valde regeringen att söka stöd för sitt förslag till ny

fortbildning av grundskolans lärare hos de partier som inte stod bakom lärarutbildningsreformen. Det verkar nu som om regeringen, åtminstone delvis, kommit på andra tankar eftersom man upptäckt att det finns betydande behov av och önskemål om också en stadieövergripande fortbildning.

Tyvärr är förslagen i detta avseende alltför restriktiva. De ekonomiska resurserna är helt otillräckliga, och de villkor som omgärdar förslagen är alltför snäva. Vi föreslår därför att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag i tilläggsbudget med nya anvisningar för stadieövergripande lärarfortbildning och därtill erforderliga medel.

Samma förhållande gäller vad avser fortbildning i engelska för klasslärare. I vår partimotion om utbildningspolitiken har vi, under avsnittet om skolans internationalisering, föreslagit betydande åtgärder för att förbättra skolans språkundervisning. Vi menar bl a att riksdagen måste hävda läroplanens beslut som innebär att engelska skall läsas på lågstadiet. Detta motiverar ett bifall till skolöverstyrelsens förslag om fortbildning i engelska för klasslärare.

I annat sammanhang kommer vi att upprepa vårt krav om utbildning i engelska för alla blivande lärare för grundskolans tidigare årskurser.

Vad som här anförts om fortbildning bör riksdagen ge regeringen till känna.

Lokala skolplaner

Vi har tidigare i olika sammanhang hävdats att den lokala skolplanen bör antagas årligen. Detta förslag har avvisats av riksdagsmajoriteten, och skolministern föreslår nu att skolplanen skall antagas vart tredje år och första gången senast 1992. Centern anser att ett minimikrav måste vara att den första skolplanen antas senast under innevarande mandatperiod.

Den första skolplanen skall antagas under innevarande mandatperiod.

Länsskolnämndernas sammansättning

Redan när riksdagen beslutade om den nuvarande sammansättningen kritiserade centern det markanta korporativa inslaget i sammansättningen. Vi vidhåller den uppfattning vi då angav. Skälen för vår ståndpunkt har snarare förstärkts. I flertalet län finns i dag sex eller sju partier representerade i det folkvalda landstinget. Det är angeläget att ett länsorgan på ett så betydelsefullt område som utbildningen kan ge en fullgod återspeglning av hela det politiska spektrat i länet. Vi förordar därför att riksdagen nu uttalar att den förändring av länsskolnämndernas sammansättning som nu skall komma till stånd inriktas på att nämnden skall ha elva ledamöter som väljs av landstinget och de kommuner som fullgör landstingsuppgifter. I nämnden bör därutöver ingå personalföreträdare som adjungeras till nämnden på samma sätt som nu sker i andra länsorgan.

Enligt vår uppfattning måste samhällets beslutsinsatser organiseras så att de på ett smidigt sätt kan möta och tillgodose medborgarnas krav och önskemål. En utveckling mot större inflytande för tjänstemän och mindre inflytande för förtroendevalda är ytterst olycklig. I den allmänna utveckling-

en arbetas det i dag i stället för att vidga, förstärka och fördjupa demokratin. Inom den kommunala sektorn pågår detta arbete – så måste även ske inom den statliga sektorn.

Om de aviserade förändringarna skulle innebära att länskolnämnden försvinner som självständigt förtroendemannaorgan vill vi redan nu klargöra att vi kommer att motsätta oss ett sådant förslag. Den centrala roll som skolfrågorna intar i den allmänna debatten – inte minst på länsnivå – gör det nödvändigt att det finns ett kompetent lekmanforum där denna diskussion kan föras.

Vad som här anförts rörande länskolnämndens sammansättning och ställning bör riksdagen ge regeringen till känna.

Centern slår vakt om länskolnämndernas roll som självständiga och förtroendemannastyrda organ.

Statsbidrag för syo

Tjänsterna för skolans syo-personal är numera statligt löner reglerade. Det är därför rimligt att statsbidraget för denna verksamhet beräknas efter det veckotimpris som gäller för den undervisningsbundna delen av förstärkningsresursen. Annars riskerar man att den viktiga syo-verksamheten urholkas i takt med stigande löner. Kostnaden, ca 17 milj kr, kommer inte att belasta statsbudgeten 1989.

Statsbidrag till syo skall utgå med det veckotimpris som gäller för den undervisningsbundna delen av förstärkningsresursen.

Bas- och förstärkningsresurser

Vi föreslår att anslaget för bas- och förstärkningsresurser tillförs 300 milj kr. Detta tillskott, som motsvaras av den automatiska besparing som staten gör pga elevminskningen, gör det möjligt att minska antalet elever i klasserna/undervisningsgrupperna och att bibehålla mindre skolenheter. Samtidigt kan det särskilda basresursmedeltalet för mellanstadiet avskaffas. Dessa åtgärder är ett led i vår strävan att nå målet högst 25 elever i varje klass och samma delningstal – 25 elever – på alla stadier i grundskolan.

På grund av statsbidragssystemets konstruktion med ett förskotts- och slutregleringsförfarande påverkas statsbudgeten först budgetåret 1990/91.

Högst 25 elever i varje klass. Samma delningstal, 25 elever, på alla stadier i grundskolan. Inget särskilt basresursmedeltal för mellanstadiet.

I vår partimotion om utbildningspolitiken har vi avvisat regeringens förslag om besparing med 1% av veckotimpriset (167 milj kr). Regeringen har tidigare gjort motsvarande besparingar för gymnasieskolan och komvux och vi kommer i annat sammanhang att föreslå att även dessa besparingar återställs. För tydlighetens skull vill vi framhålla att vi nu, på samma sätt som föregående år, avvisar förslag om särskilda lönekostnadsramar för lärarlöner. Sådana begränsningar drabbar inte – som regeringen har avsett – lärarkollektivet utan verksamheten i skolan. Det kan inte vara rimligt att regeringens lönepolitik skall medföra en sämre undervisning för eleverna.

Centern avvisar regeringens förslag om besparingar på veckotimpriset (1%).

Prao-verksamhet

Mot. 1988/89
Ub276

Under anslagsberäkningen redovisar regeringen att man följer skolöverstyrelsens förslag om extra bidrag till kommuner i glesbygd för elevernas prao-verksamhet. För att finansiera detta slopas det särskilda bidraget till kommuner med mindre än 4 veckors prao. Vi tillstyrker detta förslag men kräver samtidigt en utvärdering av prao-verksamheten. Det är enligt vår mening angeläget att klarlägga vilka effekter de tidigare besparingarna haft för skolans arbetslivs kontakter och på undervisningens arbetslivsanknytning.

Centern kräver utvärdering av prao-verksamheten.

Fristående skolor

I annat sammanhang har vi föreslagit ett helt nytt statsbidragssystem för grundskolan. Med de förändringar och förenklingar som vi där föreslagit blir det fullt möjligt att föra över de fristående skolorna till samma statsbidragssystem som gäller för det allmänna skolväsendet. Då får också de fristående skolorna möjlighet att verka på likvärdiga ekonomiska villkor.

Centern föreslår att de fristående skolorna skall få samma statsbidrag som det allmänna skolväsendet.

Lokal skolutveckling

Under detta anslag har skolöverstyrelsen för innevarande år haft särskilda medel för utvecklingsarbete i skolan i glesbygd. Verksamheten har ingått i industridepartementets kampanj "Hela Sverige skall leva". Vi föreslår att beloppet, 700 000 kr, tillförs anslaget.

Centern föreslår resurser för lokal skolutveckling i glesbygd.

Kultur i skolan

Vi biträder det förslag som redovisats under denna rubrik och finner att resultatet av detta särskilda stimulansbidrag har varit gott. Med ett relativt begränsat statsbidrag har man stimulerat skolorna och kommunerna till betydande insatser för att öka kulturinslagen i skolan. Möjligen skulle man kunna nå samma effekter med ett stimulansbidrag till läromedel?

Utöver de förslag som redovisats i budgetpropositionen vill vi även föreslå regeringen utreda möjligheterna att via skolbiblioteken starta utlåning av kvalitetsvideofilmer. Det skulle vara ett sätt att motverka det stora utbudet av kvalitetsmässigt undermåliga videofilmer som oftast också innehåller meningslöst underhållningsvåld. Vi menar att det vid sidan av restriktioner i form av förhandsgranskning etc också är viktigt att erbjuda goda alternativ.

Centern föreslår utlåning av kvalitetsvideofilmer i skolbiblioteken.

Läromedel i skolan

Mot. 1988/89
Ub276

För en god undervisning krävs en rad grundläggande förutsättningar. Det krävs att skolan har tillräckliga ekonomiska resurser till sitt förfogande, att man har tillgång till välutbildade lärare och att undervisningen kan ske i ändamålsenliga lokaler som erbjuder en bra arbetsmiljö.

Det krävs också att man har tillgång till riktiga arbetsredskap, dvs läromedel. I samband med regeringspropositionen om "Styrning och utveckling av skolan" (1988/89:4) utvecklade vi återigen vårt förslag om ett särskilt stimulansbidrag till läromedel. Eftersom denna fråga ännu inte behandlats av riksdagen, vill vi i detta sammanhang hänvisa till vårt tidigare förslag.

Om riksdagen bifaller vårt yrkande bör regeringen ges i uppdrag att återkomma med förslag om regler för detta bidrag och med medelsanvisning. Detta kan då ske i samband med tilläggsbudget 1.

Centern föreslår stimulansbidrag till läromedel.

Betygsutredning

Även denna fråga har aktualiserats i samband med den ovan nämnda propositionen. I avvaktan på riksdagsbeslutet vill vi upprepa vårt krav på en parlamentarisk betygsutredning.

Centern kräver en parlamentariskt sammansatt utredning om betygen i skolan.

Svensk undervisning i utlandet

För närvarande bedrivs högstadieundervisning vid fem av de svenska utlandsskolorna. Vi föreslår att också den svenska skolan på Costa del Sol (Fuengirola) ges denna möjligt. Undervisningen har redan en sådan omfattning att detta är väl motiverat utan att avvakta den av regeringen aviserade utredningen. Om skolan ges resurser för högstadieundervisning så kommer detta också att öka förutsättningarna för statligt stöd från de norska och finska regeringarna för de elever från dessa länder som undervisas vid skolan.

Centern föreslår högstadieundervisning vid svenska skolan på Costa del Sol.

Gymnasieskolans dimensionering

Vi avvisar hela den argumentation som redovisas i budgetpropositionen om gymnasieskolans dimensionering och planeringssystem. Riksdagen har tidigare klart uttalat att gymnasieskolan skall dimensioneras så att den bereder plats för alla ungdomar under 20 år som önskar utbildning. Detta beslut har regeringen upprepade gånger utfäst sig att förverkliga, senast i regeringsdeklarationen hösten 1988. Dessa löften springer man nu ifrån.

I budgetpropositionen redovisas bara planeringstal och ramar som utgår från den för varje år aktuella 16-årskullen. Inte på något ställe tas hänsyn till de s k äldresökande, dvs ungdomar upp till 20 år. Samtidigt redovisar regeringen att det inom ramen för det kommunala uppföljningsansvaret finns nära 30 000 ungdomar som inte kommit in i eller sökt till gymnasieskolan.

Målet måste väl ändå fortfarande vara att erbjuda alla ungdomar en avslutad gymnasieutbildning?

Trots att man tar hänsyn endast till 16-årskullen så är dimensionering helt otillräcklig och den kommer inte att bli bättre för de kommande åren trots att elevkullarna minskar. Regeringen vill nämligen minska dimensioneringen i samma takt. Detta belyses av följande citat ut propositionen: "Jag finner det rimligt att de årskullar som dessa år söker till gymnasieskolan får samma tillgång till platser som de närmaste föregående årskullarna".

Centern föreslår en totaldimensionerad gymnasieskola, dvs att alla ungdomar under 20 år som så önskar skall garanteras plats i gymnasieskolan. Detta förslag ställer inte några ökade anspråk på statsbudgeten eftersom dessa ungdomar eljest förorsakar motsvarande kostnader inom det kommunala uppföljningsansvaret eller inom systemet för ungdomslagen.

Centern kräver en totaldimensionerad gymnasieskola.

Skolledningsresurser vid glesbygdsgymnasier

Vi finner SÖ:s förslag om extra resurser för skolledning vid vissa glesbygdsgymnasier vara väl underbyggt och föreslår därför att anslaget tillförs 400 000 kr.

Centern föreslår ökade skolledningsresurser till glesbygdsgymnasier.

En förbättrad yrkesutbildning

Vi noterar med glädje att vissa av de farhågor som vi hyste då beslutet om ett mycket snabbt genomförande av försöksverksamheten med 3-årig yrkesutbildning togs av riksdagen visade sig vara överdrivna. Det har gått bättre än väntat att få ungdomar att göra omval och i många fall har dessa omval brutit de traditionella könsrollsmönstren. Det har också inneburit att vi fått en kraftig ökning av antalet sökande till verkstadsteknisk utbildning, t o m fler än antalet utbildningsplatser.

Mot denna bakgrund är det uppseendeväckande att föredragande statsrådet inte med ett ord berört de svårigheter som nu uppstått, främst inom denna sektor pga att parterna på arbetsmarknaden inte respekterar riksdagsbeslutet om elevernas arbetsrättsliga status. Riksdag och regering har klart uttalat att dessa elever som får en del av sin utbildning förlagd till arbetsplatser utanför skolan, skall betraktas som elever och ej som anställda på arbetsplatsen. Regeringen har också fått ett uppdrag av riksdagen att hävda denna ståndpunkt. Vi återkommer i särskild ordning till denna fråga.

Utvidgad försöksverksamhet

Vi föreslår i likhet med skolöverstyrelsen, att försöksverksamheten tillförs ytterligare 1 000 platser utöver de 10 000 intagningsplatser regeringen föreslår. Detta tillskott av platser bör i första hand användas för att starta försök med 3-årig yrkesutbildning inom småindustri och hantverk. Den nuvarande lärlingsutbildningen inom dessa yrkesområden är klart otillräcklig och har haft uppenbara svårigheter att utvecklas bl a pga de höga kostnaderna för de utbildande företagen. En utvidgad försöksverksamhet

bör delvis kunna bygga på de specialkurser inom småindustri och hantverk som har utvecklats i några kommuner.

Centern föreslår 1 000 platser för småindustri och hantverk.

Mot. 1988/89
Ub276

Svenska som andraspråk

Vid föregående års riksmöte framförde centern i en motion av Marianne Andersson m fl (c), 1987/88 Ub:393, att svenska som andraspråk borde ges karaktären av eget ämne med betygssättning. Samma förslag har nu också redovisats i SÖ:s anslagsframställan. SÖ har även föreslagit att svenska som andraspråk skall ge allmän behörighet till högskolestudier.

Centern föreslår att riksdagen nu beslutar i enlighet med detta förslag.

Centern föreslår att svenska som andraspråk skall ges karaktären av betygssatt ämne i gymnasieskolan.

Ämnesanknuten gymnasiepraktik på E-linjen

Vi delar den uppfattning som skolöverstyrelsen har framfört i sin anslagsframställan att ämnesanknuten praktik bör bli obligatorisk under totalt 3 veckor på den 3-åriga ekonomiska linjen med början i årskurs 1 år 1989-90. Denna verksamhet bör sedan byggas ut till att omfatta alla tre åren. För detta ändamål tillför vi anslaget 1,5 milj kr.

Centern föreslår 3 veckors ämnesanknuten praktik på E-linjen.

Anslagsberäkningar

Utöver den redan nämnda anslagsökningarna vill vi tillföra gymnasieanslaget 40 milj kr för att återställa de resurser som regeringen berövat gymnasieskolan genom sänkta statsbidrag. Inte heller på detta område kan vi se det rimliga i att verksamheten, dvs undervisningen, skall drabbas av regeringens misslyckade lönepolitik.

Centern föreslår 40 milj kr i ökade anslag till gymnasieskolans lönekostnader.

Hemställan

Med hänvisning till vad som anförts hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fortbildning av grundskolans lärare,
2. att riksdagen beslutar att den första skolplanen skall antagas under innevarande mandatperiod,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om länskolnämndernas sammansättning och ställning,
4. att riksdagen beslutar att statsbidraget till syo skall utgå med samma veckotimpris som gäller för den undervisningsbundna delen av förstärkningsresursen,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ökade bas- och förstärkningsresurser med 300 milj. kr.,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samma delningstal – 25 elever – på alla stadier i grundskolan och högst 25 elever i varje klass,

7. att riksdagen beslutar att det särskilda basresursmedeltalet för mellanstadiet skall avskaffas,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om särskilda lönekostnadsramar för lärarlöner,

9. att riksdagen avslår regeringens förslag om besparing på veckotimpriset,

10. att riksdagen beslutar tillföra anslaget B11, 167 000 000 kr.,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utvärdering av prao-verksamheten,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om statsbidrag till fristående skolor,

13. att riksdagen beslutar tillföra anslaget B11, 700 000 kr. för lokal skolutveckling i glesbygd,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utlåning av kvalitetsvideofilm,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stimulansbidrag till läromedel,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en parlamentariskt sammansatt betygsutredning,

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om svensk undervisning i utlandet,

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en totaldimensionerad gymnasieskola,

19. att riksdagen beslutar tillföra anslaget B18, 400 000 kronor för skolledningsresurser i glesbygd,

20. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utvidgad försöksverksamhet med treårig yrkesinriktad utbildning,

21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om svenska som andraspråk,

22. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ämnesanknuten praktik på treårig ekonomisk linje.

Stockholm den 24 januari 1989

Larz Johansson (c)

Marianne Andersson (c)

Marianne Jönsson (c)

Görel Thurdin (c)

Pär Granstedt (c)

Jan Hyttring (c)

Stina Gustavsson (c)

Stina Eliasson (c)

Bengt Kindbom (c)

